

VAKÂ-Yİ ZAPTİYYE GAZETESİ VE İSTANBUL MAHKEMELERİ

Sedat BİNGÖL*

ÖZET

Osmanlı Devleti'nin XIX. yüzyılda Tanzimat sonrası giriştiği reformlar içerisinde, adli alandaki reformları yoğunluğu itibarıyla özel bir önem arz eder. Öncelikle Ceza Hukuku alanında oluşan mahkemeler, zaman içinde geliştiler.

Vakâ-yi Zaptiyye Gazetesi bu gelişme sürecinin, özel bir devresini yansıtmaya bakımından ve başkentte oluşturulan yerel düzeydeki mahkemelerin işleyişlerini göstermesi bakımından eşsiz bir kaynak durumundadır. Öte yandan gazete adli süreçlerin bütün aşamalarını da yansıtmaktadır. Bu özellikleri dışında İstanbul kent tarihi, sosyal tarih çalışmaları içinde önemli bir kaynak durumundadır.

Anahtar Kelimeler: Osmanlı İmparatorluğu, İstanbul, Vakâ-yi Zaptiyye, Adli, Ceza Hukuku

ABSTRACT

During the time of Tanzimat in the XIX. century, important reforms were made by the Ottoman State and one of the most important reforms was related with the judicial. First of all, courts related with Criminal Law have been developed in this period.

A newspaper, called as Vakâ-yi Zaptiyye, is a very significant document, that's why this newspaper reflects the development period and shows the process of the local courts in the capital. In addition to, I evaluated the Vakâ-yi Zaptiyye which expresses every levels of the judicial process and is a very unique historical document for the comprehension of the social history and the history of capital.

Key Words: Ottoman Empire, Istanbul, Vakâ-yi Zaptiyye, Judicial, Criminal Law

* Anadolu Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü.

Osmanlı Tarihi bakımından Tanzimat Fermânı toplumsal büyük bir dönüşümün başlangıç noktasını oluşturur. Bireylerin temel haklarını korumak yanında hukuk devleti anlayışını¹, imparatorlukta yerleştirmeye amaçlayan Tanzimat Fermânı, “tebaanın eşitliği” temelinde yeni bir toplumsal düzeni kurabilmek için yeni kanunlar çıkarılması gerekliliği üzerinde durmaktaydı. Doğaldır ki, “millet sistemi”ne dayanan bir toplumsal yapı da, yeni kanunların tüm tebaayı kapsayıcı ve eşitlik temelinde olabilmesi lâik² temelde ortak bir hukuk mevzuatıyla mümkün olabilirdi.

Lâik karakterdeki kanunlaştırmalar süreci³ 1840 Ceza Kanûnnâmesi’yle başlayarak, yeni bir durum doğurdu. Tüm Osmanlı toplumunun ortak ve genel mahkemeleri olan ve dinsel bir hukuktan kaynağını alan şer’î mahkemelerin, yeni kanunları uygulaması beklenemezdi. Bu nedenle Osmanlı devlet idarecileri, yeni bir kazâî örgüt kurmak zorunda kaldılar. Kurulan yeni kazâî örgütün gelişimi bize göre iki devrede ele alınabilir.

İlk devre 1840 Tanzimat Fermanı ile başlayıp, 1864 Tuna Vilâyet Nizamnamesi ile bitmektedir. Bu devrenin karakteristik özelliği, mahkemeler bir idari organ niteliğindeki meclislerde mündemiçtir. Bağımsız salt yargı organı değildirler. İkinci devre ise 1864 Tuna Vilâyet Nizamnamesi ile başlayıp diyebiliriz ki, Cumhuriyete kadar uzanan bir süreç olmuştur. Her iki süreç boyunca yapısal ve işlevsel pek çok değişim karşımıza çıkar. Bu değişimler ve en azından mahkemeler kurumsal yapı açısından kısaca olsa da tanımlanmaksızın, çalışmamızın asıl konusuna dönmek hemen hemen imkansızdır.

¹ Osmanlı siyasal düşüncesinde hukukun üstünlüğü ve birey haklarının korunmasının öneminin fark edilmesine dair bir çalışma için bkz. Carter Vaughn Findley, “Osmanlı Siyasal Düşüncesinde Devlet ve Hukuk: İnsan Hakları mı, Hukuk Devleti mi?”, **Tanzimat Değişim Sürecinde Osmanlı İmparatorluğu**, Ed. H.İnalcık- M. Seyitdanlıoğlu, Phoenix Yay., s. 335-343; Mülkiyetin yeniden tanımlanması ve piyasa toplumuna geçişte, bir meşruiyet aracı olarak “hukukun üstünlüğü” anlayışının bir değerlendirmesi için bkz. Huri İslamoğlu İnan, “Mukayeseli Tarih Yazını için Bir Öneri; Hukuk, Mülkiyet, Meşruiyet”, **Toplum ve Bilim**, sayı: 62, 1993, s. 19-31.

² İ. Ortaylı, “Osmanlı Devletinde Lâiklik Hareketleri Üzerine”, **Ümit Doğanay’ın Anısına Armağan**, c.I, İ.Ü. Siyasal Bilimler Fak., 1982, s. 497-498; İ. Ortaylı, “Osmanlı Devleti’nde Lâiklik ve Hukukun Romanizasyonu” **Erdem**, c. IX, sayı 27, Atatürk Kültür Merkezi Yay., Ankara, 1997, s. 1202-1205.

³ Tanzimat Devri boyunca gerçekleşen önemli kanunlaştırmalar için bkz. Hıfzı Veldet (Velidedeoğlu), “Kanunlaştırma Hareketleri ve Tanzimat”, **Tanzimat I**, İstanbul, MEB Yay., 1999, c. I, s. 165-209.

1840-1864 Dönemi Osmanlı Ceza Mahkemeleri

Osmanlı Devleti'nde ilkin ceza hukuku'na dair davalara, artık şer'î mahkemeler yerine, Muhassıllık Meclisleri bakmağa başladı. Muhassıllık Meclisleri 1842'de kaldırıldığında da bu yetki, yerine kurulan "Memleket Meclisleri"ne devredildi. 1854'ten itibaren ise bu alandaki yetkiler, başlangıçta Memleket Meclisleri'ne bağlı alt bir komisyon şeklinde ortaya çıkan ve sonradan ayrışan, salt yargılama işlevi olan "Meclis-i Tahkik"lerce yürütüldü.⁴

İstanbul'un başkent oluşu nedeniyle, taşradaki yapılanmadan farklı olarak, özel bir yapılanma oluşturuldu. Bu yapıya göre, başkentte ortaya çıkan ceza hukukuna dair davalarda, Meclis-i Vâlâ-yı Ahkâm-ı Adliyye bir bidâyet (ilk derece) mahkemesi olarak yargılama yetkisini kullanırken, aynı zamanda, taşra meclislerinden gelen davalarda ise Meclis-i Vâlâ-yı Ahkâm-ı Adliyye, bir üst mahkeme rolündeydi.

Meclis-i Vâlâ-yı Ahkâm-ı Adliyye'nin başkentteki bidâyet mahkemesi rolü, 1847'ye kadar sürdü. 1847'de İstanbul'da kurulan "Meclis-i Zaptiye"ye, ceza hukukuna dair davaları bidâyetten görme yetkisi verildi. 1858'de ise Meclis-i Zaptiye kaldırılarak, yerine bu kez "Divân-ı Zaptiye" adıyla kurulan yeni bir meclis karşımıza çıkmaktadır. Bu meclise İstanbul'da işlenen, belli bir dereceye kadar kabahat ve cünha suçlarına dair davalara bakma yetkisi tanınmıştır. Divân-ı Zaptiye'nin yetki derecesinin üzerindeki ceza davalarında ise, yine bidâyetten bakma yetkisiyle ve Divân-ı Zaptiye'nin üzerinde bir birim olarak "Meclis-i Tahkik" adıyla diğer bir meclis kuruldu.⁵

1847'den itibaren Meclis-i Vâlâ-yı Ahkâm-ı Adliyye artık tam anlamıyla bir Temyiz Mahkemesi pozisyonu kazanmıştır. Bu temyiz mahkemesi olarak Dersââdet'te, Divân-ı Zaptiye ve Meclis-i Tahkik'den verilen kararları ve taşrada ise Meclis-i Tahkik Meclis-i Kebir adıyla görev yapan alt mahkemelerin verdikleri kararları (mazbatalar), bir üst mahkeme Meclis-i Vâlâ olarak incelemektedir.⁶

Gerek taşrada ve gerekse Başkentte birbirinden teşkilatlanma bakımından farklı olmakla beraber, işlevsel olarak aynı olan ve yeni kanunları uygulayacak mahkemeler oluşturulmuştu. Adlî sistemdeki değişim sadece kurumsal değildi. Sistem geçmişin tek dereceli şer'î mahkemelerinden farklı olarak, 3 dereceli

⁴ Sedat Bingöl, *Tanzimat Devrinde Osmanlı'da Yargı Reformu (Nizâmiye Mahkemeleri'nin Kuruluşu ve İşleyişi 1840-1876*, Eskişehir, Anadolu Üniv. Yay., 2004., s. 51-85.

⁵ Sedat Bingöl, a. g. e., s. 86-102.

⁶ Sedat Bingöl, a. g. e., s. 103-109.

hale getirildi. İlk derece mahkemeleri (bidâyet), istînâf mahkemeleri ve bir de temyiz mahkemesi oluşturularak, yeni kanun yolları sisteme dahil edildi. Üst mahkeme adını verdiğimiz⁷ bu kurumlar doğaldır ki, toplumsal yaşamın bir parçası olarak ilk derece(bidâyet) mahkemelerinin verebilecekleri kararlarda hatalı, eksik vb. yönler bulunabileceği yada sadece tarafların böyle düşünmeleri, nedeniyle yeniden görülmesi yoluyla düzeltmek veya gerekirse bozma (nakz) yoluyla, adaleti gerçekleştirmeğe çalıştılar.

1864 Sonrası Taşrada Ceza Mahkemeleri

Osmanlı Devleti'nin geçirdiği çeşitli siyasi merhaleler sonrası ortaya çıkan İslahat Fermânı, hukuk davalarının da karma(muhtelit) mahkemelerde ele alınmasını öngörüyordu. Bu yaklaşım 1864 'de ilkin Tuna Vilâyeti'nin kuruluşuyla hayata geçebildi. Kısa bir süre sonra imparatorluk genelinde Tuna örneği mülki yapılanma, 1867'de yürürlüğe girdi. İmparatorluğun yeni mülkî taksimatına (vilâyet, sancak, kaza, köy) uygun olarak Nizâmiye Mahkemeleri de oluşturuldu. Bu mahkemelerin temel özellikleri, halktan, lâik, seçimle, belirli niteliklerde ve belirli sayıda üyelerden oluşan, salt birer mahkeme olarak, davalarda sadece Babîâli'nin neşrettiği kanunlar gereğince hükm vermekteydiler. 1867 itibarıyla bu mahkemeler hiyerarşik yapılanmaları ve yetkileri bakımından dört kısma ayrılmıştı. Vilâyet merkezlerinde, "Divân-ı Temyiz"ler, buldukları merkezdeki hukuk davalarının istînâf mercisi olup, belli başlı bütün büyük davalara bağımsız olarak bakabilmekte ve cinâyet-i cesime iddialarının muhâkeme edebilirdi. Livalarda (sancak) ise kurulan "Liva Temyiz-i Hukuk"lar gerek cinâyet ve gerekse hukuk-ı adîye'den kaynaklanan davalara baktıktan başka, Kazâ Deâvî Meclisleri'nin baktığı hukuk davalarını istînâfen görebilmekteydi. Kazalarda kurulan "Meclis-i Deâvî"ler ise karyelerdeki İhtiyar Meclisleri'nin çözümleyemediği işler ve buldukları kasabaya ait hukuk davalarına bakmakla yükümlüydüler.⁸

1867 itibarıyla ülkede yürürlüğe giren yeni vilâyet sistemi, başkenti özel konumu nedeniyle kapsamamaktaydı. Zaptiye Müşîriyeti'ne bağlı "Divân-ı Zaptiye" ve "Meclis-i Tahkik"ten oluşan yapı devam etmekteydi. Ancak Meclis-i Vâlâ-yı Ahkâm-ı Adliyye, Nisan 1868'de Divân-ı Ahkâm-ı Adliyye ve Şurâyı Devlet olarak yeniden oluşturulduğunda, Divân-ı Ahkâm-ı Adliyye

⁷ Üst mahkemeler kavramı ve kararları hakkında geniş bilgi için bkz. Sedat Bingöl, "Osmanlı Mahkemelerinde Reform ve Cerîde-i Mahâkim'deki Üst Mahkeme Kararları", İzmir, **Tarih İncelemeleri**, cilt: XX, sayı: 1, (Temmuz 2005).

⁸ Sedat Bingöl, a. g. e., 151-182.

bir yüksek yargı mahkemesi olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu üst mahkeme, kendi içersinde “Mahkeme-i Temyîz” ve “Mahkeme-i Nizâmiyye” den oluşmaktaydı.⁹

İstanbul Mahkemeleri ve 1868 Düzenlemesi

Tüm ülkede uygulanan 1864 Vilâyet yapılanması ve adli sisteminin dışında tutulan ve ayrı bir yapı öngörülen İstanbul Mahkemeleri'nin, yukarıda kısaca kurumsal değişimlerin belirgin noktalarını özetlemeğe çalıştığımız süreç sonrası, Temmuz 1868- Aralık 1871 arasındaki dönemdeki yeni yapılanmalarını kısaca gözden geçirmek bir zorunluluktur.

Tanzimat sonrası çeşitli merhalelerden sonra, Dersaâdet'de Zaptiye Müşîriyeti'ne bağlı mahkemeler ve onların üstünde, Nisan 1868'de kurulan Divân-ı Ahkâm-ı Adliyye'ye dayanan bir sistem ortaya çıkmıştı. Ancak bu yapı bir takım sorunlar yarattığı için (17 Ra. 1285) 8 Temmuz 1868 tarihinde sâdır olan bir irâde ile başkentte yeni bir düzenlemeye gidildi.

Buna göre İstanbul Vilâyeti adıyla, yeni bir idari taksimat kabul edildi. Yeni taksimata göre İstanbul Vilâyeti 3 livâyâ bölünüyordu. Ayasofya, Fatih, Samatya, Eyüb, Adalar, Büyükçekmece kazâları *İstanbul Livâsı*'nı; Kasımpaşa, Beşiktaş, Yeniköy, Büyükdere kazâları *Beyoğlu Livâsı*'nı; Anadoluhisarı, Beykoz, Kartal kazâları ise *Üsküdar Livâsı*'nı oluşturuyordu.

Her kazâda devletçe atanan gayr-i müslim ve müslüman, toplam 4 azâ ve kazâ nâibinin riyâsetinde, bir “*Deâvî Meclisi*” kuruluyordu. Her livâda ise Kadı riyâsetinde İslâm ve hıristiyan toplam 8 azâdan oluşan birer “*Meclis-i Temyîz*” oluşturulup, bunların da azâları hükümetçe seçilip, tayin olunuyordu. Oluşan Meclis-i Temyizler kendi içlerinde ceza ve hukuk şubelerine ayrılıyordu.

İstanbul Vilâyeti'ndeki livâların Meclis-i Temyîz'leri ve kazâlardaki Deâvî Meclisleri'nde bakılacak bütün davalar için, istînâf mercisi olarak ve de kendisine havale edilen veya resen göreceği davalara bakmak üzere, devletçe atanan azâsının yarısı müslüman, yarısı gayr-i müslim toplam 12 kişiden oluşan bir “*Divân-ı Temyîz-i Hukuk*”¹⁰ kuruluyordu. Bu meclis hukuk ve ceza olarak iki şubeye ayrılıyordu.¹¹

⁹ *Düstûr (1289), Tertib I, C.I, s. 328-342.*

¹⁰ (21 Zilkade 1286) 22 Şubat 1870 de neşredilen “Dersaâdet Ve Mülhakatı İdâre-yi Zâbita ve Mülkiye ve Mahâkim-i Nizâmiyesine Dâir Nizâmname” ile Zaptiye Müşîriyetine bağlı mahkemelerin üye sayılarında değişikliğe gidilerek, “Divân- Temyiz” 54. maddeyle bir reis müslim ve gayrimüslim 6 azâdan, 56. maddeyle Livalarda ise “Temyiz Meclisleri” bir reis ve

Bu düzenlemeyle birlikte Dersaâdet'te Meclis-i Tahkik ve Divânı Zaptiye kaldırılarak , 1864 ülke genelinde oluşturulan genel adli yapısıyla, temelde aynı olmakla beraber, bazı yönleriyle farklılık gösteren ve aşağıda değineceğimiz bu yeni mahkemeler kurulmuştu. Bu yeni yapılanmada 3 Aralık 1871'e kadar sürdü.¹²

Bu makalemizde, bir yandan çalışmamızın temel kaynağı olan Vakâ-yi Zaptiyye Gazetesi kısaca tanıtılarak,¹³ bir hukuk tarihi kaynağı olarak değeri ve özellikleri özetle vurgulanırken, makalemizde esas olarak Temmuz 1868'de kurulan ve Aralık 1871'e kadar görev yapan İstanbul Mahkemeleri'nin ilâmlarını ele alınıp, değlendirecektir.

(I. Devre) Vakâ-yi Zaptiyye

Daha önce yaptığımız araştırmalar sırasında genel olarak adına Nizamiye Mahkemeleri denilen bu mahkemelerin yerel düzeydeki mahkeme kayıtlarını aynen gösterir, nadir bir örnek olarak Hırsova Kazâ Deâvî Meclisi'ne ait müstakil bir tutanak defterini bularak, yayınlamıştık.¹⁴ Her ne kadar bir başka çalışmamızın temel kaynağı olan Ceride-i Mâhakimde de, yerel düzeydeki mahkeme kararlarının esintileri ve izleri fark edilmekle beraber, yerel düzeydeki kararlar veya bir başka söyleyişle alt mahkeme mazbataları (ilâmları) burada yer almamıştır.¹⁵

Yerel düzeyde mahkeme kararlarını içeren Hırsova Kazâ Deâvî Meclisi' tutanakları dışında, çalışmalarımız sırasında yerel düzeyde olmakla beraber daha üst seviyedeki (Livâ ve vilâyet düzeyinde) mahkeme kararlarını ihtiva eden bir başka kaynakla karşılaştık. Kaynak değeri bakımından muhteşem olarak nitelendirebileceğimiz bu eser *Vakâ-yi Zaptiyye Gazetesi*'dir. 27 Mayıs

müslim ve gayrimüslim 6'şar azâdan oluşturuluyordu. 55. madde de belirtildiği üzere Kazâ "Deâvi Meclisleri"nin sayısı aynı kalmıştır. **Düstur (1289), Tertip I, C.I, 688-702.**

¹¹ BOA. İrade (Meclis-i Mahsus) 1285, no 1479; Belgenin transkripsiyonu için bakınız. S. Bingöl, a. g. e., Ek- IV.

¹² 3 Aralık 1871 tarihli "Dersaâdet Hukuk-ı Âdiye ve Cezâiye Mahâkim-i Nizâmiyyesinin Teşkilât ve Vazâifine Dâir Nizâmnâme" İstanbul Vilâyeti'nin mahkemeleri yeniden düzenlenmiştir. Bkz. **Düstür, Tertip I, C.I, s. 357-363.**

¹³ Vakâ-yi Zaptiyye Gazetesi ilk kez bütün unsurlarıyla beraber, 1869 yılına ait ilk 50 sayı ve (II.Devre)1874 yılına ait 20 ve 21. nüshalar, esas alınarak, Türk basın tarihi içerisindeki yeri geniş bir değerdirmeye Halit Demirel tarafından ele alınmıştır. Halit Demirel, "Vakay-i Zaptiye" Gazetesi (1869-1874)", (Basılmamış Y.Lisans Tezi), Ankara, Hacettepe Üniv., 2004

¹⁴ Sedat Bingöl, **Hırsova Kazâ Deâvi Meclisi Tutanaqları**, Eskişehir, Anadolu Üniv. Yayını, 2002.

¹⁵ Sedat Bingöl, a. g. m., 29-36 s.

1869 (15 Safer 1286)Perşembe günü ilk sayısıyl¹⁶ yayın hayatına atılan Vakâ-yi Zaptiyye Gazetesi'nin, "*Zaptiyye Müteallik Cerîde-i Resmîye*" ibareleriyle resmi niteliği, her sayıda başlıkta gösterilerek, vurgulanmaktaydı.

Türkiye'deki elde bulunan sınırlı sayıdaki nüshalar incelendiğinde Vakâ-yi Zaptiyye, resmi bir gazete oluşu nedeniyle, İstanbul Mahkemeleri'nin ceza hukuku kapsamında karara bağladığı çeşitli (mazbata) ilâmları da içerdiğini görüyoruz. Normal şartlarda Zaptiye Müşiriyeti'nin, adli kararlarla ilgilenmesi beklenmedik bir durumdur. Gerçekte İstanbul'da ortaya çıkan mahalli asayiş ve buna dair olayların onun gündemini oluşturur olması gerekirdi. Ancak yukarda zikrettiğimiz üzere İstanbul'un başkent oluşu nedeniyle, Tanzimat Fermanı sonrasında da adli reformlar yapılırken, İstanbul'da da buna uygun özel bir yapılanma ortaya çıkmıştı. 1868 düzenlemesiyle de yine İstanbul Mahkemeleri, Zaptiye Müşiriyeti'ne bağlı oluşu nedeniyle, müşiriyetin faaliyet alanı içersinde kabul edilerek, mahkeme kararları da Vakâ-yi Zaptiyye içersinde geniş bir yer edinmiştir.

Nisan 1868'de Divân-ı Ahkâm-ı Adliyye'nin kuruluşu'ndan 1 yıl sonra ve yine Divân-ı Ahkâm-ı Adliyye tarafından, toplumda güven duygusunun ve hukukun üstünlüğü düşüncesini geliştirmek ve mahkeme ilâmlarını aleniyeti gibi amaçlarla, 21 Nisan 1873 tarihinden itibaren yayınlanan, Cerîde-i Mahâkim'den 4 yıl önce yayın hayatına başladığı¹⁷ göz önüne alındığında Vakâ-yi Zaptiyye'nin hukuk tarihi bakımından değeri daha da belirginleşmektedir.

Bu bağlamda benzer bir gazetenin çok daha önce, polis ifadesi de açıkça zikredilerek, "*Mizanü'l Ahlak*" adıyla neşri konusunda 1861 de Divan-ı Zaptiyye azası Yorgaki Efendi tarafından bir müracaat olmuşsa da, bu girişimin gerçekleşmediği anlaşılmaktadır¹⁸

Her sayfası 3 sütun üzere, sayfa numarası konmaksızın, 4'er sayfa olarak yayınlanan Vakâ-yi Zaptiyye'nin, elimizdeki nüshalarına göre,¹⁹ yayın hayatına

¹⁶ *Vakâ-yi Zaptiyye*, 15 Safer 1286(15 Mayıs 1285), sayı 1; Ahmed Lütfi, **Va'a-nüvis Ahmed Lütfi Efendi Tarihi**,Yay. Haz. M. Münir Aktepe,C. XII, TTK Yay., 1989, s. 51

¹⁷ S. Bingöl, **a. g. m.** , s. 22

¹⁸ H. Demirel, **a.g.e.**, s. 29-30;

¹⁹ İlk devreye ait, İlk sayıdan itibaren 50. sayıya kadar elimizde kesintisiz bir koleksiyon yanında 188,190,193,195,197, 201, 205, 211. numaralı olmak üzere toplam 58 nüsha bulunmaktadır. II. Devreye ait ise kütüphanelerimizde bulunabilen bütün nüshalar ki, toplam 33 nüsha gözden geçirilmiştir. Nüsha sayıları ve bulunduğu kütüphaneler için bkz. Hasan Duman, **Osmanlı-Türk Süreli Yayınları ve Gazeteleri(1828-1928)**, c.II, Enformasyon ve Dokümantasyon Hizmetleri Vakfı, Ankara 2000, s. 911-912

baktığımızda iki devreye ayrılmaktadır. İlk devre ilk nüshanın yayınlandığı 27 Mayıs 1869 (15 Safer 1286) ile başlayıp, elimizde bulunan bu döneme ait 211 numaralı nüshanın tarihi ise 27 Ekim 1871 (13 Receb 1288) tarihidir. Ancak bu ilk devrenin kısa bir süre daha devam ettiği ve nihayet yılın sonunda kesintiye uğradığını düşünüyoruz.

Vakâ-yi Zaptiyye'nin yayın periyodu haftada 2 gün olarak (Pazartesi-Perşembe) saptandığı ve bu ilk devredeki süreç takip edildiğinde, buna büyük oranda uyulduğu görülür.²⁰ Her sayıda Vakâ-yi Zaptiye başlığının hemen altında alt başlık olarak “*Heyet-i Tahrîriye ve Merkez İdâresi Bâb-ı Zaptiyede Vukuât Odasında Olup Haftada 2 defa Tab Olunur Vukûât ve Muhâkemâtı ve Redd-i Erâcîf ile İlân ve Tenbîhâtı Hâvidir*” ifadeleriyle, gazetenin yazı heyeti ve idare merkezi olarak Bâb-ı Zaptiye gösterilmekteydi. Her nüshanın 20 para ve senelik abone bedeli 100 guruştur. Abone olmak isteyenlerin, Dersâdet'te Bâb-ı Zaptiyye Vukuât Odası, vilâyetlerde ise Âlây Beyi katiplerine başvurmaları istenmekteydi.²¹

Koleksiyonun ilk 50. sayıya kadar idare merkezi Vukuât Odası iken, elde tam bir koleksiyon olmayışı nedeniyle kesin tarihini saptayamadığımız bir zamanda “*Merkez İdâresi Bab-ı Zaptiyye Mektûbî Odası Olub Haftada 2 defa Tab Olunur Vukûât ve Muhâkemâtı ve Redd-i Erâcîf ile İlân ve Tenbîhâtı Hâvidir*” ifadeleriyle, gazetenin yeni idare merkezinin “Mektûbî Odası” olduğu anlaşılmaktadır. Ayrıca Abone mahalleri taşralarda yine Âlâybeyleri olmakla beraber, merkezde Bâb-ı Zaptiyye “Mektûbî Odası” olarak değiştirilmişti.²²

İlk nüshada (*Mukaddime*) giriş yazısında gazetenin çıkarılma gerekçesi olarak,²³ İnsanların doğasının çeşitliliği nedeniyle güzel davranışlarının karşılığının ödül, fenalıklarının karşılığının ise ceza olduğu ve insan davranışının gerektirdiği ödül veya yasaklama ile karşılanırsa, suçlu ve masumun birbirinden ayrılması vahşet ve mezalimi azaltarak, uygarlığa doğru

²⁰ Halit Demirel, gazetenin 43, 45, 48. sayılarının gecikerek çıkması ve 48-50. sayılarda ise hafta bir Perşembe günü esas alındığını belirterek gecikmeler yaşandığını haklı olarak belirtir. Ancak yazar tezini hazırladığı sırada Bayezit kütüphanesine intikal eden gazete koleksiyonunun, ilk devreye ait 188,190,193,195,197, 205, 211. sayılarını görememiş olduğu için düzensiz olduğu kanaatini zikreder. Oysaki bu belirttiğimiz sayıların kronolojik bir takibi yapıldığında, bulunamayan sayılarla birlikte Pazartesi- Perşembe düzenine uyulduğu anlaşılmaktadır. Halit Demirel, a.g.e., s. 8, 38-39.

²¹ İlk devre olarak tanımladığımız dönemde gazetenin ilk 50 sayısının fiziksel özellikleri ve değişimler için bkz. Halit Demirel, a.g.e., 33-37.

²² Bkz. *Vakâ-yi Zaptiyye*, (27 Rebiyülevvel 1288) 15 Temmuz 1871- (13 Receb 1288) 27 Ekim 1871 arası tarihlerde yayınlanmış olan 188,190,193,195,197,201, 205, 211 numaralı sayılar.

²³ *Vakâ-yi Zaptiyye*, 15 Safer 1286(15 Mayıs 1285), sayı 1; Mukaddimenin daha geniş bir değerlendirmesi için Halit Demirel; a.g.e., s. 25-29.

ilimler ve sanayinin ilerleyeceği belirtilmekteydi. Medeniyetin olduğu yerde de emniyet ve güvenliğin son dereceye ulaşacağı vurgulanarak, insan davranışının gerektirdiği ödül yada cezanın adil bir kanunla ve bu kanunu uygulamak için de mahkemeler ve bir zabıta idaresine ihtiyacı olduğu vurgulanmaktaydı. Ayrıca hükümetçe yapılacak icraat ve uyarılar (tenbîhât) ile şahısların hareketlerini sınırlandıracak muâmelâtı, halkın ibret alması ve uyanık olabilmesi için, duyuracak bir gazetenin varlığının şart olduğu, bu şekilde dosta ve düşmana ibret verecek, dikkati çekecek olaylar ve muâmelatı içeren basılı bir kaynağın asayiş bakımından yapacağı büyük etki vurgulanmaktaydı. Devamında ise, böyle bir eserin diğer devletlerce de müstakil bir gazete şeklinde yayımlandığı ve gazetenin, nasihatler ve gerekli uyarıları içermesiyle, adeta daima dikkat ve uyanıklık için bir dellâl durumunda olacağı belirtilmekteydi.

İstanbul'da ortaya çıkan bu tür olaylar gerçi Takvim-i Vakâyi'de yer almışsa da, imparatorluğun her tarafında vaki olan münasebetlerin ve bu tür olayların artışı, yoğunlaşması nedeniyle, zabıta idaresi'nin karşılaştığı her günkü vakaların neşri için bir müstakil gazetenin çıkartılmasına karar verilerek, memlekette vilâyet usulünün teşkili ve her vilâyette bir gazete neşrinin faydaları da görüldüğü üzere, sadır olan irâde-i seniye ile İstanbul için de Vakâ-yi Zaptiyye'nin neşrine başlandığı bildirilmekteydi.

Bu gazetenin içeriğinin nasıl olacağı da “...*Dersaâdet ve bilâd-ı selâsede ve gerek vilâyât-ı celîlede cinâyete ve sâireye müteallik vukûa gelen her türlü hâlât ve bunlar hakkında mahâkim-i mahsûsalarında terettüb eden ahkâm ile memâlik-i ecnebiyyede şâyân-ı gayret ve dikkat ile vukû bulan cinâyet-i deâvî ve muhâkemâtı ve asâkir-i zabtiye-i şahâne umûr u husûsâtı ve umûm ahâliye hitâben iktizâ eden tenbîhât ve ilânât yazılacak ve bazı gazeteler tarafından neşr olunan erâcîf red ve tashîh edilecektir...*” Baha Tevfik imzasıyla, ifade edilmekteydi.²⁴

İlk sayısı 1000 nüsha olarak basılan Vakâ-yi Zaptiyye'nin gördüğü ilgi üzere 2. sayıdan itibaren, 2000 sayıdan daha fazla basıldığı anlaşılmaktadır.²⁵ Gazetenin, özellikle zengin içeriği nedeniyle yayın hayatının sonuna kadar, bu miktarlarda bir baskı ortalamasına sahip olduğunu düşünebiliriz.

²⁴ Vakâ-yi Zaptiyye, 15 Safer 1286(15 Mayıs 1285), sayı 1; Mukaddimenin çevrimyazısı için bkz. Ek-I.

²⁵ Vakâ-yi Zaptiyye, 19 Safer 1286(19 Mayıs 1285), sayı 2.

Vakâ-yi Zaptiyye'nin İçeriği

Yayın hayatına böylelikle başlayan Vakâ-yi Zaptiyye 1. sayıdaki Mukaddime'de belirtilen konulara uygun ana başlıklar verilerek, haberlerin verildiğini görüyoruz. Gazete içerik bakımından bir şekilde asayiş ve güvenlik boyutu olan her olayı ve bu olayın gerektirdiği herhangi bir adli aşamayı da içerecek şekilde kapsamını geniş tutmuştur.

Vukuât-ı Mahalliye başlığı altında olmak üzere, hukuki sonuç veya adli bir işlem doğurmayan asayişe dair haberler verilmekteydi.²⁶ Bu türden hukuki bir sonucu olmayan ve salt asayişe dair haberler bazen de *Jurnaller* başlığı altında verilmiştir.²⁷ Herhangi bir başlık koyulmaksızın, kent in asayiş ile ilgili, verilen resmi haberler oldukça farklı konularda olabilmıştır. Örneğin bir haberde, Mustafa Fazıl Paşanın kethüdası Mehmed Beyin biraderi Mustafa Beyin 20 yaşındaki çerkes cariyesi Gülfidan'ın delirerek (3 Rebiülahir 1286) 13 Temmuz 1869 Salı günü kendini kuyuya attığına dair mahallesi tarafından verilen ihbar üzerine Hatab Kapu merkezinden keşif memuru gönderilip, kuyucu marifetiyle kuyunun suyu tamamen çekilerek naaş bulunamayıp yalnız elbisesinin çıkması üzerine, şüphelenilerek aranmasına başlanılmış ve pantolonsetre giyerek erkek kılığında Tophane tarafında dolaşmakta olduğu görülerek çevrildiği ve sahibine iade edilmek üzere tutuklandığı²⁸ bildirilmekteydi. Bazen ise Zaptiye Müşiriyetine, Karesi, Edremit, Cezayir-i Bahri Sefid Vilâyeti gibi bölgelerden eşkıya takibine vb. dair, ilgili yerlerdeki vilâyet yetkililerinin gönderdiği, resmi telgraflar da gazetede aynen kaydedilmişti.²⁹ Pek çok vilâyette olduğu gibi Trabzon Vilâyeti'nde "Trabzon" isimli bir gazetenin yayınlamağa başladığını bildiren haber gibi, asayiş konularıyla ilişkili olmamakla beraber, müşiriyetin ilgi ve yetki alanı içinde olan memleket düzeyindeki haberler de sınırlı da olsa verilmekteydi.³⁰

²⁶ **Vakâ-yi Zaptiyye**, 19 Safer 1286(19 Mayıs 1285), sayı 2.

²⁷ Örneğin, Fener mahallesinde oturan Terzi Panayot'un, Arnavud kariyesindeki kız karındaşının hanesinde tabancasıyla oynarken, tabanca ateş almış ve boğazı altından vurulup, çene kemiği dağıldığından başka sol gözünün kör olduğu halde vefat ettiği tahkikâtdan anlaşılmiş olduğu belirtilmişti. Bu haber sonrası (Mütâlaa) başlığıyla bu tür ateşli silahlarla eğlence maksadıyla oynamanın ne tür sakıncalar doğuracağına ibret alınması gerektiği kaydedilmiştir. Yine bir başka haberde ise, Üsküdar'da Selamsız civarında ermeni kilisesi kapısı önünde yeni doğmuş bir çocuk müşahede olunarak millet-i merkûme kethüdâsına teslim ile bir süt anaya verilmiş olduğu Üsküdar Zabıtasından jurnal edildiği bildirilmekteydi. **Vakâ-yi Zaptiyye**, 4 Rebiülevvel 1286 (2 Haziran 1285), sayı 6.

²⁸ **Vakâ-yi Zaptiyye**, 5 Rebiülahir 1286(3 Temmuz 1285), sayı 15.

²⁹ **Vakâ-yi Zaptiyye**, 22 Safer 1286(22 Mayıs 1285), sayı 3; 26 Safer 1286(26 Mayıs 1285), sayı 4; 18 Rebi-ülevvel 1286 (16 Haziran 1285), sayı 10.

³⁰ **Vakâ-yi Zaptiyye**, 29 Safer 1286 (29 Mayıs 1285), sayı 5.

Gazete zaman zaman vilâyete dair “Tevcîhât” başlığıyla yapılan atamaları da gündemine almıştır. Örneğin, Dersaâdet Mutasarrıflığı ferîklerinden Nafiz Paşa'nın , Bâb-ı Zaptiyede Divân-ı Temyiz Riyaseti'ne atandığı, Beyoğlu Meclis-i Temyiz azâlığına izzetlü Madervini Efendi'nin atandıkları bildirilmekteydi.³¹ Ve yine İstanbul'da ortaya çıkan en küçüğünden başlayarak en büyüklerine kadar bütün yangın haberleri, neredeyse her sayıda yer almaktadır.³²

Öte yandan 13 Hazirana tesadüf eden cülûs münasebetiyle Zaptiye ve Tersanede bulunan mahkumlardan ceza sürelerinin bitmesine az bir şey kalmış olanlarından 80 kadarının salıverildiği³³ gibi haberler yanında, İstanbul basınına dair haberler de yer almaktaydı. Örneğin, “...*İstanbul gazetesi birkaç günden beri âdâb-ı umûmîyeye dokunacak ve ahlâkı bozacak sûrette makale ve resimler tab eylemiş olup...*” tuttuğu bu yol nedeniyle daha önce de 1 ay kapatılmış olduğu ve defalarca uyarılmasına rağmen, uyarıları yok sayarak nasihatları aykırı davranmayı bir marifet kabul edip, bu işe devam etmesi nedeniyle “...*bu tür bir gazetenin artık tab ve neşri tecvîz olunamayarak...*” tamamen kapatılmış olduğu bildiriliyordu.³⁴

Gerçekte Vakâ-yi Zaptiyye'nin diğer basın organları ile olan ilişkisini anlatan “*Redd-i Erâcîf*” kısmıdır. “Kamuoyu”nu şekillendiren bir araç olarak basına karşı, aynı araç bir sosyal kontrol mekanizması³⁵ olarak kullanılmıştır. Kamuoyu'nun yeniden şekillendirilmesi bağlamında, diğer gazetelerde çıkacak yalan haberlerin etkisini kırmağa yönelik bir önlem olarak oluşturulmuştur.

“*Redd-i Erâcîf*” kısmında sadece basın değil, bazen de şahısların da yalanlandığı görülür. Uskumru kariyesinde çiftliği bulunan Nalbant Abdullah'ın çiftliğini haydutların bastığını ve “...*mahdûmunu şedîd darb ettiklerini ve bu sebebden fevt olduğunu...*”, Büyükdere zabıta merkezine Rusya

³¹ **Vakâ-yi Zaptiyye**, 26 Safer 1286(26 Mayıs 1285), sayı 4; 25 Rebiülevvel 1286 (23 Haziran 1285), sayı 12; 4 Cemaziyevvel 1286 (21 Temmuz 1285), sayı 23.

³² 18 temmuz 1869'da Beşiktaş'da Yenimahallede çıkan büyük bir yangında 28 İslâm hanesi, 73 Rum hanesi ve 20 dükkanı, Ermeni ve Katolik bulunan 146 hane ve 4 dükkanın yandığı ve zarar görenlerin nasıl yerleştiril-dikleri anlatılır. Bkz. **Vakâ-yi Zaptiyye**, 12 Rebiülahir 1286 (10 Temmuz 1285), sayı 17.

³³ **Vakâ-yi Zaptiyye**, 18 Rebiülevvel 1286 (16 Haziran 1285), sayı 10

³⁴ **Vakâ-yi Zaptiyye**, 22 Safer 1286 (22 Mayıs 1285), sayı 3; Gazetenin diğer gazetelerle olan ilişkileri ve “*Redd-i Erâcîf*” kısmına dair geniş örnekler ve değerlendirmeler için H.Demirel, a. g.e., s. 95-112.

³⁵ Kamuoyu 'nun Keşfi ve sosyal kontrol mekanizmalarının doğuşu hakkında bkz. Cengiz Kırılı, “Kahvehaneler ve Hafiyeler: 19.Yüzyıl Ortalarında Osmanlı'da Sosyal Kontrol”, **Tanzimat Değişim Sürecinde Osmanlı İmparatorluğu**, Ed. H.İnalçık- M. Seyitdanlıoğlu, Phoenix Yay., s. 425-443.

tebasından Krikon'un ihbar etmesi üzerine, anılan köye zabtiye sevk edilerek konunun tahkik edildiği ve ihbarın doğru olmadığına ortaya çıktığı bildirilmektedir. Bu haberin hemen arkasından açılan "Mütâlaa" kısmında ise, "...merkûm Yakonun bir çingene karısından işittiği şu hâdise-i gayr-i sahîhayı dallandırıp budaklandırarak zâbita-yi mümâileyha beyân eylemesi...ve kendüsünün ne ayârda adam olduğunu meydana koymakla merkûmun şu hareketini takbîh ve tezyîfe bile tenezzül etmeyüz" ³⁶denilmektedir.

Bazen ise yalanlama değilse de, diğer basın organlarında çıkan haberle ilgili olarak daha açıklayıcı, tamamlayıcı bilgiler de verilmekteydi. 22 Haziran 1871 tarihli Vakâ-yi Zaptiyye nüshasında, Basiret Gazetesinde çıkan bir haberde Sultanahmet'te yapılan hapisane-i umûmîye mücrimlerin nakledilişi ve bunlardan sanatı olanların çalıştırılacağına dair bir haber çıkması üzerine "...bu bâbda bazı mertebe malûmât-ı tafsiliye verilmek münâsib görüldü..." denilerek, mahkumların önce Tersane-i Âmirede tutulmakta oldukları ancak rutubet vs. uygunsuzluğu bu kişilerin her ne kadar beşeriyete zararlı işler yaptılarsa da neticede insan oldukları ve Padişahın merhamet ve şefkatinden bunlarda hissedar olmaları nedeniyle atîk-i mehterhâne içinde hamam, cami, kilise, bahçeleri ve 2 hastahaneyi içeren bir hapisane inşa olunduğunu, hapisanede her türlü insan bulunduğu gibi içlerinde bir çok erbâb-ı sanat sahibide olduğu ve bunları boş durarak sanatlarında gerilemesini ve daha sonra yine zarureten hırsızlık vs. gibi işlere yönelmesini önleyeceği gibi ıslah amaçlı olarak toplam 160 kusur neferin Terzi, kunduracı, marangoz, dülger vs. olarak hapisanede ayrılan özel bir yerde dükkanlar olan bir çarşı açılarak alet ve edavat verilerek çalıştırılarak halkında rağbet ettiği ürettikleri malları Sultanahmet meydanında tekerlek üzerinde seyyar dükkanda sattırıldığı bildirilmektedir. Elde edilen gelirin ise Avrupa'da olduğu gibi hükümetçe zapt olunarak, bir sandıkta muhafaza edildikleri ve tahliye olanlara sermaye olarak verildiği ayrıca bunlara verilen tayinat çeşitleri ve yine bir dersane açılarak, hocalar getirilerek çocuk olanlara dersler verildiği bildirilmektedir. ³⁷ Böylece kamuoyunda oluşabilecek yanlış anlamaların, tereddütlerin vs. giderilmesine çalışılmakta olduğu, görülmektedir.

Yine mukaddimede belirtildiği üzere, hükümetçe yapılacak icrâat ve uyarılar (tenbîhât) ile şahısların hareketlerini sınırlandıracak muâmelat, halkın ibret alması ve uyanık olabilmesi için Vakâ-yi Zaptiyye'de yayınlanmaktaydı. Bu amaçla "Tenbîhât" adıyla da bir bölüm de zaman zaman gazetede yer

³⁶ Vakâ-yi Zaptiyye, 29 Safer 1286 (29 Mayıs 1285), sayı 5.

³⁷ Vakâ-yi Zaptiyye, 4 Rebiyülahir 1288(10 Haziran 1287), sayı 190.

almıştır. Vakâ-yi Zaptiye'nin örneğin 2. sayısında mesire yerlerinde görülen bazı uygunsuz haller belirtilerek,

“ Sâye-i lûtf-vâye-i hazret-i şahânedede herkesin mesirelerde ve şurada burada ırz ve edebiyetle gezip eğlenmesine diyecek yoksa da seyir mahallerinde alenen ...ve işret ve tâife-i nisvâna harf-endâzlığa cüret etmek âdâb-ı insaniyyeye mugayir hâlâtta bulunduğuna binâen ba'd-ezin herkes mesirelerde edebâne hareket ve tâife-i nisâ ile muhtelit oturmayup ve bilip bilmediği halkın familyâlarına ...”³⁸

laf atıp konuşmalarının insanlık ve medeniyet kurallarına aykırı olduğu ve bu tenbîhe uymayanlar hakkında kanuni işlemler yapılacağı bildirilmekteydi. Ya da kentin trafiğine yönelik olarak, zabıtaca yasaklandığı halde halkın kalabalık olduğu mahallerde “...binek ve yük bârgîrlerinin süratle sürülmesinden dolayı bazen sakatlık ve telefât vukû bulmakta...” olduğundan, bu tarz hareket edenlere kanuni cezaları verilmekle beraber halkın memnuniyetsizliğinin giderilememesi nedeniyle, bu tarz hareket edenlere artık “...hükümetin tenbîhâtı mukarreresine muhâlif harekette bulunmaktan mücâzaât-ı müessire-yi kanûniye icrâ olunacağı...”³⁹ şeklindeki genel uyarılar yayınlanmaktaydı.

Nitekim benzer bir olayda Bargirci İsmail isimli kişinin Nesim isimli bir çocuğa çarpması sonucu 2 diş kırılması nedeniyle yarasının 300 guruşa (iltiyâm) kapanacak olacak surette olması nedeniyle ceza kanununun 183. maddesine göre 34 gün hapsine ve söz konusu masrafın cezanın bitimi sonrasında ilgiliden tahsiline “Meclis-i Temyiz-i Dersâdet” mahkemesince karar verildikten başka, ayrıca 2 dişin diyeti için şer’i şerife gönderilmişlerdi.⁴⁰

Genel uyarılar içerisinde toplum düzenini asayiş bakımından ilgilendiren yukarda ki örnekler dışında, genel halk sağlığı ve hatta beledî nitelikte bazı uyarılar da yapılmaktaydı. Örneğin “İnsan Vücûdunu Her Türli Mehâlik ve Mazarrâttan Muhâfaza Etmek Ferâizden Olduğu Umûr-ı Malûmedendir” başlığıyla, mevsimsiz ham ve çürük yemişler yemenin sağlığa zararlı olduğu gibi hanelerde uzun müddet tutmanın da, hane avlularıyla sokakları temizlemeyip pis tutmak, süpürmemek havayı zehirleyeceğinden, bazı hastalıkların ortaya çıkabileceği ve devletin görevlerinden birinin de bütün tebaasını korumak olduğu hatırlatılarak, birkaç günden beri meyve mazarrâtının açık işaretlerinin görülmeğe başladığı, çürük meyveler ve sair meşrubat yenip

³⁸ Vakâ-yi Zaptiyye, 19 Safer 1286 (19 Mayıs 1285), sayı 2.

³⁹ Vakâ-yi Zaptiyye, 21 Rebiülevvel 1286 (19 Haziran 1285), sayı 11.

⁴⁰ Vakâ-yi Zaptiyye, 27 Rebiülevvel 1288 (3 Haziran 1287), sayı 188.

içilmemesi ve hane içlerinde ve sokaklarda süprüntü bulundurulmamasına itina ve dikkat olunması istendikten başka,

“...Deniz hamamlarından ve siğ mâadâ muhâtaralı yerlerde denize girilmemesi ve şemsin şiddet-i harâretine müsâdif olan zamanlarda yani öğleden ikindiye kadar olan vakitte güneşe karşı yatılıp gezilmemesi velhâsıl vücûd-ı insaniyi taht-ı hatar ve tehlikede bırakacak her türlü ahvâlden...”⁴¹

korunması için hükümetçe özellikle ihtar ve ilan olduğu belirtilmekteydi. Yayınlanan uyarılarla ilgili gelişen olaylar olduğunda da, gazete yayınlanmış ilgili tenbîhe gönderme yapılarak uyarıyordu

Vakâ-yi Zaptiyye ‘de bu başlıklar dışında bir de “*İlânât*” bölümü yer almıştır. Bu bölüm, İstanbul dahilinde özellikle saat, cüzdan vb. bulunmuş kayıp eşyalar hakkındaki haberlerle doludur. Eşyaların nerede bulunduğu ve ne olduğu tanımlandıktan sonra sahipleri tarafından Bab-ı Zaptiye Vukuât Odası’ndan alınmasına dair bilgiler verilmekteydi. Bunlar dışında örneğin 2 numaralı Vakâ-yi Zaptiyye’de belirtildiği üzere, Boğaziçi sakinlerinin ve tüccarlarının haberleşmelerinde kolaylık olmak üzere Merkezden Yeniköye bir telgraf hattının çekildiği ve 5-6 gündür hizmet vermeğe başladığı belirtilerek, Boğaziçi sakinlerinin gerek memâlik-i mahrûsenin diğer taraflarına ve gerek Avrupa’ya keşîde edecekleri telgraflar için Dersâdet ve Beyoğlu Telgrafhânelerine gitme külfetinden kurtarıldığı ve Yeniköy Telgraf İdâresine gidebilecekleri⁴² gibi bilgiler de ilân edilmekteydi.⁴³

Öte yandan ilk devreye ait olup ilk 50 nüsha sonrası neşredilen 188,190,193,195,197, 205, 211. sayılar incelendiği zaman Vakâ-yi Zaptiyye’de daha önce varolan başlıklardan sadece “*Tevcîhât*”, “*Redd-i Erâcîf*”, “*Tenbîhât*”, Vukuât-ı Mahalliye Journaller veya “*Üsküdar Zaptiyesinden*” alt başlığı gibi başlıkların kaybolduğu, sadece “*Mahâkim-i Cinâyet*” üst başlığı ve ona bağlı mahkemelerin alt başlıkları ve “*İlânât*” başlıklarının varlığını devam ettirdiği görülmektedir.

⁴¹ Vakâ-yi Zaptiyye, 28 Rebiülevvel 1286(26 Haziran 1285), sayı 13.

⁴² Vakâ-yi Zaptiyye, 19 Safer 1286(19 Mayıs 1285), sayı 2.

⁴³ Bizim kısaca haber örnekleriyle tanıtmaya çalıştığımız bu fasillara ve ayrıntılı olarak fiziki özelliklere dair tanımlar ve ilk 50 sayı için, oldukça yararlı içerik özetleri gösterir tablolar Halit Demirel tarafından verilmiştir. H.Demirel, a.g.e., s. 138-165.

Başkent Mahkemeleri ve İlâmları (Mazbata) *

Vakâ-yi Zaptiye gazetesi yukarda saydığımız özellikler dışında, hukuk tarihimiz bakımından oldukça önemli bir devreyi belgeleyen adeta bir mahkeme ilâmları koleksiyonudur. Osmanlı hukuk tarihi bakımından kısa ve denilebilir ki adli sistemin bir geçiş devresini temsil etmekle beraber, imparatorluğun geleneksel yapısından sıyrılarak, hukukun üstünlüğüne dayanan bir devlet anlayışını ve ülkede monist bir yargı sisteminin kuruluşuna doğru ilk adımları belgeleyen Vakâ-yi Zaptiyye kadar, ceza hukuku uygulamalarını ampirik düzeyde gösteren bir başka doküman henüz elimize geçmemiştir. Bu bakımdan gazetede verilen mahkeme ilâmları da, yukarda kısaca özetlediğimiz, mahkemeler hiyerarşisine uygun olarak verilmiştir. Biz de buna uyacağız.

Vakâ-yi Zaptiye, başkentte yer alan mahkeme ilâmlarını, her sayıda “*Mahâkim-i Cinâyet*”⁴⁴ ana başlığı altında vermiştir. Ancak gazetemizde yer alan bu ilâmlar içersinde, başkent mahkemeleri dışında, memleketteki bütün mahkemelerin de üstünde olan ve onları kararlarını istînâfen ya da temyîzen inceleyen Divân-ı Ahkâm-ı Adliye kararları da bulunmaktadır. “*Divân-ı Ahkâm-ı Adliye*” alt başlığıyla verilen bu ilâmlar, gerçekte bir vilâyet gazetesi niteliği de taşıyan Vakâ-yi Zaptiye’de, örneğin Asâkir-i Nizâmiye tabiblerinden Nafiz Efendi’nin 10 yaşında Deliz isimli çerkez cariyesine bi-gayr-ı kasd zehir vererek ölümüne sebep olmaları dolayısıyla, kanunun 182. maddesine göre, Şimkeşhane karşısında eczacılık eden Nikol’ün 1 sene, çırağı Vasil’in ise 6 ay hapsine hüküm edildiği, gibi⁴⁵ olsa olsa sadece başkent mahkemelerinin verdiği kararlardan istînâf ya da temyîz edilmiş olanlarını içermesi beklenirken, gazetemiz tüm ülke düzeyindeki mahkeme kararlarının incelemelerini de içermektedir.

Bu bağlamda Cezayir-i Bahr-i Sefid Vilâyeti’nin Biga Sancağına tabi Ezine-i Kaz Dağı kasabası ahalisinden öldürülen Çoban Konstanti’nin ölümünde gayr-i müteammid olduğu anlaşılan Ali Osman’ın ceza kanununun 174 maddesine göre hem teşhir hem de 15 sene müddetle küreğe konulmasına hükmedildiği⁴⁶, yada Manastır Sancağı’ndaki Nikos Kazasına tabi Tembusat Karyesi’nden Kiracıbaşı Emin isimli kişi ile aralarındaki anlaşmazlık üzerine, aynı kariyeden Hüsnü’yü kebir sopa darbıyla fevtine sebep olan Emin’in, ceza kanununun 172. maddesi gereği teşhiri ve 15 sene müddetle Selanik’te küreğe

⁴⁴ Buradaki “*Mahâkim-i Cinâyet*” ibaresi, ceza mahkemeleri anlamında genel bir ifade olarak kullanılmaktadır.

⁴⁵ *Vakâ-yi Zaptiyye*, 22 Rebiyülahir 1288(28 Haziran 1287), sayı 195.

⁴⁶ *Vakâ-yi Zaptiyye*, 16 Rebiülahir 1286(14 Temmuz 1285), sayı 18.

konulmasına dair, Divân-ı Ahkâm-ı Adliye'ye tüm memleket düzeyinden intikal eden davalarla karşılaşmaktayız.⁴⁷

Sanıyoruz ki Divân-ı Ahkâm-ı Adliye kararlarının bir vilâyet gazetesi niteliği de taşıyan Vakâ-yi Zaptiyye'de yer almasının nedeni, bu mahkemenin başkentte bulunmasından kaynaklanıyordu. Ancak bu durum Divân-ı Ahkâm-ı Adliye kararlarının ilk defa, Ceride-i Mahakim'in neşrinden 4 yıl kadar önce, aynen ve mahkeme ilâmı şeklinde bir süreli yayında yayınlanmaya başladığını göstermektedir.

Divân-ı Ahkâm-ı Adliye kararlarının verilmesinden sonra, yukarda zikrettiğimiz üzere İstanbul Vilâyeti'nin en büyük mahkemesi "*Divân-ı Temyîz-i Dersaâdet*" başlığı altında, bazen de kısaltılarak "*Divân-ı Temyiz*" başlığı verilerek, bu mahkemenin ilâmları yayınlanmıştır.

Divân-ı Temyîz-i Dersaâdet'in kararlarından bazı örneklere bakıldığında hüküm yetkileri ve işleyişleri net bir şekilde ortaya çıkmaktadır. Örneğin, Galatada Aya Yorgi Kilisesi karşısında kahvecilik etmekte bulunan Miço'nun sandığından hemşehrisi Rençber Artin'in 25 adet Osmanlı lirasıyla, bir adet saatini sirkat ederek parayı kumarda gayb ettiğini, saati de zangoç Mose'e rehin ettiğini ikrar etmiş, Artin'in bu işi evvelden tasavvur ederek gitmemiş olduğundan, ceza kanununun 230. maddesi hükmüne göre tarih-i tevkifinden itibaren 1 sene hapsine ve davacının saatini geri almasıyla birlikte diğerlerini istemekten feragat eylediğinden, yalnız Mose'in bu saat için verdiği akçenin Artin'den alınarak Mose'ye verilmesine hüküm olunmaktaydı.⁴⁸ Livâ Meclis-i Temyizleri 1 seneye kadar hapis cezalarını kabil-i istînâf hükmü edebileceği yetkisi⁴⁹ göz önüne alınırsa, Divân-ı Temyîz-i Dersaâdet alt mahkemenin kararını istînâfen onaylamıştı.

Oysaki sabıkalı takımından Latinli Tanaş'ın davasında ise, Tanaş'ın Prusya devleti sefarethanesi kavaslarından Mustafa Ağanın sefarethanesinde bulunan kapısı açık odasına girerek sarık suçuna (hırsızlık) cüret eylemesi üzerine tevkif olunarak ceza kanununun 222. maddesine göre merhum Tanaş'ın Bab-ı Zaptiyede 3 sene müddetle hapsine hüküm⁵⁰ ederken, bu davada alt mahkemenin hükmünü, ceza belirlemesiyle tahdit edildiği anlaşılmaktadır.

⁴⁷ Vakâ-yi Zaptiyye, 23 Rebiülahir 1286(21 Temmuz 1285), sayı 20.

⁴⁸ Vakâ-yi Zaptiyye, 23 Rebiülahir 1286(21 Temmuz 1285), s. 20.

⁴⁹ Livâ Meclis-i Temyizleri 1 seneye kadar hapis cezalarını kabil-i istînâf hükmü edebilirdi. S. Bingöl, *Tanzimat Devrinde Osmanlı'da.....*, s. 164.

⁵⁰ Vakâ-yi Zaptiyye, 29 Cemaziyelevvel 1286(25 Ağustos 1285), sayı 30.

Çünkü yukarda zikrettiğimiz İstanbul vilâyetini kuran Temmuz 1868 Nizamı öncesinde Zaptiye Müşîriyetine bağlı “Divân-ı Zaptiye” ve “Meclis-i Tahkik”ten oluşan yapıya göre, Divân-ı Zaptiye kabahat ve cünha⁵¹ suçlarındaki hükm yetkileri, Temmuz 1868’de İstanbul Vilâyet Nizamnamesi ile Dersaâdet’te kurulan yeni mahkemelere aynen devr olmuştu.⁵² Buna göre yukardaki hükmü sefarethane’nin bulunduğu yer olarak, Beyoğlu Meclis-i Temyiz tarafından verilmiş olması gerekir. “*Meclis-i Temyiz-i Beyoğlu*” azami 1 yıla kadar hapis cezası verme yetkisi gereği hükmü verip, cezasını belirlemediği karar, burada Divân-ı Temyiz-i Dersaâdet’in ceza tahdidıyla tamamlanmaktadır.

Vakâ-yi Zaptiyye “*Meclis-i Temyiz-i Beyoğlu*”, “*Meclis-i Temyiz-i Üsküdar*”, “*Meclis-i Temyiz-i Dersaâdet*”, alt başlıklarıyla imparatorluğun diğer bölgelerinde olduğu gibi, sancak düzeyinde kurulan mahkemelerin kararlarını da yayınlamaktaydı.

Bu üç liva mahkemesi’nin 3 aya kadar hapis ve 5 yüzük altına kadar⁵³ verdiği kararlarda kesin hükme yetkili oldukları için, Vakâ-yi Zaptiyye’de bu mahkemelerin kararları da yayınlanmıştır. *Meclis-i Temyiz-i Beyoğlu* mahkemesi tarafından, Arabacı esnafından Şahin Ağa’nın, sarraf Sarkiz’e hakaret ederek, namusunu lekelemiş olduğu için ceza kanununun 214. maddesine gereği Şahin ağadan 2 adet yüzük altın ceza-yi nakdi alınmasına hükm olunmaktaydı.⁵⁴ Bir başka kararda ise ketebeden Halim efendinin tavuklarını çalan ve satan Hüseyin kanununun 224. maddesi gereği 1 ay hapsine, tavukların

⁵¹ 1858 tarihli Osmanlı Ceza Kanunnamesine göre kanunen suç sayılan cürümler kabahat-cünha-cinayet olarak tanımlanmaktadır. *Cünha*, bir haftayı geçen hapis ve muvakkaten nefy ve memuriyetten tard ve para cezalarını gerektiren suçlardır. *Kabahat*, 24 saatden bir haftaya kadar hapis ve 100 guruşa kadar para cezası gerektiren suçlardır. S. Bingöl, *Tanzimat Devrinde Osmanlı’da* , s. 90-91.

⁵² Vilayette yer alan “Divân-ı Temyiz-i Dersaâdet”, Livâ(lar) “Meclis-i Temyiz” ve Kaza(lar) “Deâvi Meclisi” adını alan bu meclislerin hangi cezaları bidâyeten, hangisini kabil-i istînaf ve verecekleri cezaların üst sınırları hakkında (21 Zilkade 1286) 22 Şubat 1870 de neşredilen “*Dersaâdet Ve Mülhakatı İdâre-yi Zâbita ve Mülkiye ve Mahâkim-i Nizâmiyesine Dâir Nizâmnâme*”sinin 57, 68, 70. maddeleri bunların, imparatorluğun diğer vilayetlerindeki eşdeğer meclislerin yetkisine sahip olduğunu ve yetkilerinin sınırları içinde “*Mahâkim-i Nizâmiyye Nizâmnâmesi*” ni refere eder. Bkz. *Düstur (1289)*, Tertip I, c.I, s. 696 ve 698; İlki Nisan 1869 neşredilen “*Mahâkim-i Nizâmiyye Nizâmnâmesi*” nin dışında, Ağustos 1870 ve son olarak da Ocak 1872’de neşredilmiştir. Bu üç düzenlemenin karşılaştırması ve geniş bilgi için bkz. S. Bingöl, *Tanzimat Devrinde Osmanlı’da*..... , 208-215 s. ve Ek- VII.

⁵³ S. Bingöl, *Tanzimat Devrinde Osmanlı’da*..... , s. 199.

⁵⁴ *Vakâ-yi Zaptiyye*, 26 Rebiülahir 1286 (24 Temmuz 1285), sayı 21.

iadesine ve satıştan aldığı paranın tavukları alan kişiye verilmesine hüküm edilmekteydi.⁵⁵

Meclis-i Temyiz-i Üsküdar mahkemesi ise Üsküdar' da Açık Terbe mahallesi ahalisinin aleyhine, mahallenin namusuna söz söylediği sabit olan mahalle imamı Kasım Efendi'nin ceza kanunnamesinin 214. maddesine göre 10 gün hapsine⁵⁶ karar vermektedir.

Yukarda sınırlı örneklerle de olsa varlıklarını ortaya koyduğumuz mahkeme kararları gibi Vakâ-yi Zaptiyye'de yer alan böyle onlarca karar bulunmakla beraber⁵⁷, belki hayıflanacağımız bir husus olarak, kazâ merkezlerinde kurulan "Deâvî Meclis" lerinin kararları aynen ve ilâm şeklinde ne yazık ki gazetemizde yer almamıştır.

Ancak başkentte adli sistemi kuran Temmuz 1868 tarihli Nizâmname'nin 11. maddesi⁵⁸ gereği kazâlarda devletçe atanan gayr-i müslim ve müslüman toplam 4 azâ ve kazâ nâibinin riyâsetinde, kurulan "*Deâvî Meclisi*" kararları da, sancakların (livaların) Meclis-i Temyiz kararlarında kendini göstermektedir. Verilen kararlar incelenerek hangisinin Kaza Deâvi Meclisi kararı olduğu açıkça ortaya çıkmaktadır. Çünkü Kaza Deavi Meclisleri her türlü kabahat ve cünha derecesine bakmağa yetkili ve 3 ay hapis cezası verecek kadar hüküm edebilmekteydi. Bunun üzerindeki durumlarda hüküm eder ama ceza tahdidi yapmazdı. Yetkisi dahilinde hükümleri ise kabil-i istînâftı.⁵⁹

Bu bağlamda bakıldığında örneğin, Meclis-i Temyiz-i Üsküdar tarafından verilen bir ilâmda, Üsküdar sakinlerinden ve tebaadan Mehmed isimli kişi Nuh Kapısı'nda Rençber Yusuf'un henüz biçilmemiş iken tarlasından bir demet ekin kopardığı sabit olmuş, tarla sahibi ziyan davasından feragat etmişse de ceza kanunu gereği 226 maddesi gereği 2 gün hapsine hüküm olunmuştu.⁶⁰

Yine Meclis-i Temyiz-i Üsküdar'ın bir başka ilâmı'nda ise Üsküdar'da Doğançılar sakinlerinden ve ketebeden Tevfik Efendi ile Bahri ve Hasan ağa arasında çıkan anlaşmazlık sonucu birbirlerine küfretikleri için kanunun 214. maddesi gereği ilgilileri 5'er gün hapis cezasına çarptırmaktaydı.⁶¹

⁵⁵ Vakâ-yi Zaptiye, 15 Rebiyülahir 1288 (21 Haziran 1287), sayı 193.

⁵⁶ Vakâ-yi Zaptiye, 7 Cemaziyelahir 1286 (1 Eylül 1285), sayı 32.

⁵⁷ Yukarda isimlerini, yetkileri ve baktıkları davalar bakımından işleyişlerini vermeğe çalıştığımız bu mahkemelerin baktıkları ceza davalarının suç türlerine göre bir istatistik dökümü için bkz. Halit Demirel, a.g.e. s. 44-50.

⁵⁸ S. Bingöl, *Tanzimat Devrinde Osmanlı'da*....., Ek- IV.

⁵⁹ Daha ayrıntılı bilgi ve örnek davalar için bkz. S. Bingöl, *Hırsova Kaza*....., 20, 23-111.

⁶⁰ Vakâ-yi Zaptiyye, 4 Rebiülevvel 1286 (2 Haziran 1285), sayı 6.

⁶¹ Vakâ-yi Zaptiyye, 1 Cemaziyelahir 1288 (5 Ağustos 1287), sayı 205.

Oysaki bu kararlar nitelik olarak yukarda izah ettiğimiz üzere olayların vukua geldiği mahaller bakımından *Kaza Deâvî Meclisi* yetkisinde olduğu açık olmakla beraber *Meclis-i Temyiz-i Üsküdar* tarafından hükmedilmesi, bu kararların istînâf edildiğini göstermektedir.

Yukarda verdiğimiz örnekte olduğu gibi, benzer durum “*Meclis-i Temyiz-i Beyoğlu*”, “*Meclis-i Temyiz-i Üsküdar*”, “*Meclis-i Temyiz-i Dersââdet*” kararları içinde geçerlidir.⁶² Örneğin *Divân-ı Temyiz-i Dersââdet* tarafından verilen bir ilâmda, Berberler Kethüdası İsmail Ağa'nın Çarşamba civarında etrafı açık gayet harab ve gayr-i meskûn bulunan hanesinde sirkat suçunu işleyen Denmo ve Nikola ceza kanununun 210. maddesi hükmü gereği 4'er ve refikleri Ömer'in ise sabıkalı takımından olmasıyla 6 ay hapis cezasına hükm etmişti.⁶³ Karar yine istînâfen verilmekteydi.

Görüüleceği üzere 1864 Vilâyât Nizamnâmesi'nin 1867'de genelleştirilerek, imparatorluğun her yerine teşmil edilmesiyle birlikte oluşan yerel mahkemeler sistemi, üyelerinin oluşum tarzı bir yana bırakılırsa, Temmuz 1868 düzenlemesiyle İstanbul mahkemeleri içinde, önceki dönemdeki isim farklılıkları dahi giderilerek, aynı yapı kurulmuştu. Gerek İstanbul mahkemeleri ve gerekse vilâyetlerdeki mahkemeler aynı şekilde organize edilerek üzerlerindeki üst mahkeme Divân-ı Ahkâm-ı Adliyye'ye bağlanarak, adli sistem tektip(monist) bir yapıya kavuşturulmuştur. Osmanlı Devleti, Tanzimatın temel ilkelerini hayata geçirme noktasında herkesin canından, malından, ırzından emin olması noktasında, yargı sisteminin her aşaması için çoklu bir kontrol mekanizması kurarak oluşturmaya çalışırken, bir yandan da Ceride-i Mahakim ve Vakâ-yi Zaptiye gibi resmi yayın organlarının neşriyle mahkeme kararlarının aleniyeti ve güvenilirliğini sağlamaya çalışmıştı.

Soruşturmalar ve İnfazlar

Vakâ-yi Zaptiye'de mahkeme kararları dışında yine zanlılar ve suçlulara dair uygulanan prosedüre dönük değerli bilgiler de verilmektedir. Zaptiye Teşkilatı'nın işleyişi ve sosyal yaşam hakkında da değerli veriler sunulmaktadır. Bazı örnekler vermek sanırız yerinde olacaktır. Örneğin, 4 numaralı nüshada, Şehremaneti tulumbacılarından Erzurumlu Hazar refiki Hacad isimli kişilerin, Yusuf Paşa caddesinde gece saat 5 sularında “...*Bâb-ı Zaptiye tebdillerinden olduklarını beyan ile bazı kesânın önlerine çıkıp fener*

⁶² Livâ Meclis-i Temyizleri 1 seneye kadar hapis cezalarını kabil-i istînâf hükm edebilirdi. S. Bingöl, *Tanzimat Devrinde Osmanlı'da*....., s. 164.

⁶³ *Vakâ-yi Zaptiyye*, 15 Safer 1286(15 Mayıs 1285), sayı 1.

sormak bahanesiyle kendilerini soymak üzere iken zabtiye tebdilleri...”ne tesadüf edip, ilgililer Bab-ı Zaptiyyeye getirilerek, “...*tedibât-ı kanûniyeleri için taht-ı istintâk ve muhâkemeye...*” alındıkları kaydedilmekteydi.⁶⁴

Bir başka olayda ise , (10 Safer 1286) 22 Mayıs 1869 Cumartesi günü saat 11 raddelerinde, Uzunçarşı yanında Merdivenli Hamam sokağı hizasında Zaptiye neferlerinden biri, bir müslüman kadını bir erkekle konuşması dolayısıyla Bab-ı Zaptiyye’ye götürmek istemiş ise de kadının kabahati olmadığını söyleyerek itiraz etmiş, nihayet söz konusu nefer ve sonradan gelmiş olan diğer zaptiye ile birlikte kadını, şiddetle yakasından tutarak cebren sürükleyüp götürdükleri belirtildikten sonra, ilgililer mahkemeye sevk edilmişlerdi.

“...hazret-i şahânedede asâkir-i zaptiyyenin kimseye ve bâ-husûs tâife-yi nisâyâ bu misûllu muâmele-i şedîde ve tahkiriyyede bulunmaları vechen min-el-vücûh kabûl ve tecvîz olunur mevâddan olmadığından derhal tahkikât-ı mukteziyyeye lede’l-ibtidâr İşbû zaptiyelerden birisi birinci taburun 3. bölüğü neferâtından Erzurumlu Hasan ve diğeri yine mezkûr bölük efrâdından Harputlu diğeri Hasan oldukları ve mezbûrenin uygunsuzluğuna dair bir kayıt ve malûmât olmadığı tahakkuk etmesinden nâşî haklarında terettüb edecek ahkâm-ı kanûniyenin icrâsı zımında muhâkeme ve istintâklarının sûret-i ifâsı Divân-ı Temyîze havâle kılınmıştır”⁶⁵

Soruşturma aşaması ile ilgili olarak, zaman zaman (Fezleke-i İstintâk) başlığıyla yayınlanan istintâknâmelerle de karşılaşmaktayız.

⁶⁴ Vakâ-yi Zaptiyye, 26 Safer 1286(26 Mayıs 1285), sayı 4.

⁶⁵ Vakâ-yi Zaptiyye, 19 Safer 1286(19 Mayıs 1285), sayı 2.

“(Fezleke-i İstintâk)

Kayıkçı Kangırlı Abdullaha sahîh elmas diyerek Kıbrıs taşı yüzük satmış olan Tavcı Artın ve İsmail ile müddeileri merkûm Abdullah’ın istintâkıdır.

...Merkûm Abdullah şu vechile ifâde-i merâm nakl-i serencâm eder ki Beşiktaş Sarayı Hümâyûnunda bulunan hemşerilerinin yanına gitmek üzere râkiben Karaköy Kapısına çıkarak Beşiktaşta müteveccihen gider ve Fındıklıdan geçer iken biri İslâm ve diğeri Hıristiyan olmak üzere iki ademe tesâdüf edüp bunlardan Hıristiyan yerden bir kağıt aldığını müteâkıb İslâm kendi yanına gelerek şu Hıristiyan yerde bir şey buldu suâl ile bakalım nedür dediğinde sen sor demesi üzerine anın yanına giderek bulduğun şey nedir dediğinden kağıt arasından bir yüzük göstermiş İslâm yine nezdine bilvürûd Birâder şu Hıristiyanın bulduğu yüzüğü benim için pazarlık ediver efendime takdîm ve ihdâ edeceğim demiş ise de karışmayacağını beyân eylediğinden yine İslâm Hıristiyanın yanına gelüp şu yüzüğe iki lira vereyim bana ver demiş ise de merkûm razı olmayup nihayet 6 liraya pazarlık ettikten sonra tarafına mürâcaât edüp seni karındaş edeyim yanımda 2 lira olduğundan kusûrunu dahi konaktan getürmek üzere gidüp gelinceye kadar sen şu Hıristiyanın yanında dur demiş olmasıyla merkûm Hıristiyan ile mahalli mezkûrda bir sokak içinde beklemekte oldukları esnâda mademki o adam seni karındaş etmiştir parayı verde sonra geldiği vakit karındaşından al diyerek Hıristiyanın vâki olan iğfâlât-ı ebleh-firibâne zihnini taglît eylediğinden mezkûr yüzüğün bahası olan 570 gurusu merkûm Hıristiyanı itâ eyledikten sonra merkûm karındaşın nerede kaldı bak araştır demesiyle 50 hatve ayrılıp cevânib-i erbaasına şaşkın şaşkın nigâh etmiş ise de kimesneyi göremediği misüllü geriye avdetinde merkûm Hıristiyanı dahi durduğu yerde bulamayup avdet ve saray-ı mezkûrda hemşehrilerinin yanına azîmetle almış olduğu yüzüğü kendilerine irâet ve beyan-ı sergüzeşt eyledikte bunun yalancı taşlı yüzük olduğunu söylediklerinden ...”⁶⁶

İlgililer yakalanarak Meclis-i Temyiz-i Dersaâdet tarafından 6 şar ay hapse mahkum edildikleri ifade edildikten sonra bir “Mütâlaa” bölümü açılarak, herkesin bu olaydan ibret alarak, değil bilip-bilmediği kişilerin sözlerine inanmak, yanlarından bile uzak geçmeleri gerektiği hatırlatılıyordu . Vakâ-yi Zaptiyye’de soruşturma aşamasına dair bilgilerin daha ziyade dolandırıcılık⁶⁷ gibi olaylara yönelik olarak halkı uyarmak amaçlı olarak verildiği anlaşılmaktadır.

⁶⁶ Vakâ-yi Zaptiyye , 11 Rebiülevvel 1286 (9 Haziran 1285), sayı 8.

⁶⁷ Başka bir dolandırıcılık olayı ve Fezleke-i İstintâk için bkz. Vakâ-yi Zaptiyye, 9. Rebiülahir1286 (7 Temmuz 1285), sayı 16.

Vakâ-yi Zaptiyye'nin bir hukuk tarihi kaynağı olarak sunduğu zengin veriler içersinde, daha önce başka hiçbir kaynakta görülmeyen, suçlulara mahkemelerce verilen teşhir ve idam cezalarının infazlarına dair de bazı bilgiler bulunmaktadır. Örneğin, Bir sirkat olayından hüküm giyen Feyzi, Bekir, Kör Memiş, Mustafa'nın 5'er Ali ve Musanik'in 3'er ve katil Bartınlı İsmail'in 15 sene müddetle tersanede kürek cezası verilirken, ayrıca verilmiş olan teşhir cezasının (28 Rebiülevvel 1286) 8 Temmuz 1869 Perşembe günü "...Sultan Hamamı ve Kapan-ı Dakik ve Zindan Kapısı ve Hamidiye Türbesi ve Cisir-i Cedîd ve Hatab Kapısı caddeleriyle Yeni Cami-i şerîf mevkiî pîşegâhında usûl-i teşhîriyeleri icrâ kılınmıştır..."⁶⁸ kaydı düşünülmekteydi.

Yine sabıkalı olup bir hırsızlık meselesinden⁶⁹ dolayı aranan Niğdeli Kör Hasan isimdeki kişi, (11 Safer 1286) 23 Mayıs 1869 tarihinde Galata'da zaptiyelerle çatışmaya girip kaçmışsa da, takip sonucu sıkıştırılarak yapılan teslim teklifine silahla karşılık vermiş ve bıçakla Asâkir-i Zaptiye neferâtından Taşköprülü Hüsnü'yü sol memesinden yaralaması sonucu vefat etmesine neden olurken, Ali Bey'i ise sol omzundan yaralamışsa da yakalanmıştı. Yürütülen soruşturma sonucu, "...ihbârlarıyla f'il-i katl sabit olmuş Divân-ı Ahkâm-ı Adliyeden bâmazbata vâki olan arz ve istîzân üzerine merkûmun kanûn-ı cezânın 174. maddesinin fıkra-i âhiresi mûcibince münâsib bir mahalde salb ile idâmı hakkındaki fermân-ı âlî mûcibince 9 Rebiülevvel 1286 (19 Haziran 1869) Cumartesi günü ale's-sabah Köprübaşında salb ve idâm olunmuştur..."⁷⁰ denilmekteydi.

Sadr-ı Rûmeli Kadısı Mustafa Rıfat Efendi, hizmetkârlarından Matla Osman tara-fından (13 Rebiülevvel 1286) 23 Haziran 1869 Pazar günü fetvâhânedenden dönüp hanesine girerken, tabancayla göbeğinden vurulmuş, olay üzerine harem dairesine kaçan Osman'ın bir cariyeyi de yaraladıktan sonra yetişen zaptiye ve halkça yakalanmışsa da, ancak Rıfat Efendi'nin gece 5' de eser-i cerhden vefat ettiği ve soruşturmanın devam ettiği bildirilmekteydi⁷¹

Vakâ-yi Zaptiyye'nin 25 numaralı nüshasında ise Matla Osman hakkında,

"...icrâ kılınan istintâkıyla tahkikat-ı vakâyı mutazammın Dersaâdet Meclis-i Temyîzinden tanzîm ve Divân-ı Temyizden tertîb ve tasdîk ile takdîm kılınan mazbata Divân-ı Ahkâm- Adliye Muhâkemât-ı Cezâiyye Dâiresinde ledel-havâle... 170. mâdde-i kanûniye ahkâmına tevfiķan idâmı iktizâ edüp

⁶⁸ Vakâ-yi Zaptiyye, 2 Rebiülahir 1286(30 Haziran 1285), sayı 14.

⁶⁹ Vakâ-yi Zaptiyye, 19 Safer 1286(19 Mayıs 1285), sayı 2.

⁷⁰ Vakâ-yi Zaptiyye, 11 Rebiülevvel 1286(9 Haziran 1285), sayı 8.

⁷¹ Vakâ-yi Zaptiyye, 18 Rebiülevvel 1286 (16 Haziran 1285), sayı 10.

verese dahi kısâsı iddiâsında bulduklarından icrâ-yi iktizâsı beyân ve inhâ olunmuş...katil-i mezbûrun taammüden merkûm Osmandan sudûr ettiğinde şüphe kalmamış olduğundan bu hükme tevfikân katil-i merkum Osmanın mecmû-ı nâs olan bir mahâlde idâmı hakkında... fermân-ı âlî mücebince mâh-ı hâlin 8. pazartesi günü Sultan Mehmedde Çörekçi kapısında salb ve idâm olunmuştur...⁷²

Belirtmemiz gereken bir noktada, gerek teşhir ve gerekse idam cezalarına dair infazların, ibret olması için kalabalık mahallerde ve infaza neden olan, olay mahallerine yakın yerlerde infaz edildiğidir.

Alıntıladığımız bu metin bize, gerek başkentte ve gerekse imparatorluğun diğer bölgelerinde, mahkemelerin birkaç aşamalı bir kontrol sistemi üzerine kurulduğunu, açıkça göstermektedir. Böylece Osmanlı vatandaşları açısından geçmişteki yargılama sistemi ve sonrası infaz noktasında keyfi görünüm arz eden durumları ortadan kaldırılmağa çalışılıyordu.

II. Devre Vakâ-yi Zaptiyye

Gazetenin I. devresine ait olarak elimizdeki son nüsha 211 numarasını ve 27. Ekim 1871 (13 Receb 1288) tarihini taşıdığını söylemiştik. Gazetenin bizim için şimdilik kesintiye uğrama nedenleri, en son hangi sayıda kesildiği gibi unsurları ileride aydınlatmak üzere bir tarafa bırakırsak⁷³, Vakâ-yi Zaptiyye 3 yıllık bu kesinti sonrasında, tekrar aynı isimle (16 Şaban 1291) 28 Eylül 1874'de, yeniden 1. sayı denilerek, yayın hayatına dönmüştür.

Vakâ-yi Zaptiyye'nin ikinci devresi olarak nitelendireceğimiz bu dönem kesintisiz olarak yayımlanan toplam 33 sayıdan ibarettir. 33 numaralı son nüshanın yayın tarihi ise (6 Muharrrem 1292) 12 Şubat 1875 tarihini taşımaktadır. II. Devrede ki yayın hayatı ise 4 ay kadar sürdüğü anlaşılan Vakâ-yi Zaptiyye, tekrar kesintiye uğramakta ve muhtemelen bir daha yayın hayatına dönememiş olsa gerektir.

Gazeteye baktığımızda her sayıda isminin hemen altında "resmî" ifadesi ve onun hemen altında ise gazetenin, Hicri, Rumi ve Miladi olarak neşr tarihi verildikten sonra, gazetenin içeriğinin nasıl olacağına dair alt başlıkta ise

⁷² Vakâ-yi Zaptiyye, 11 Cemaziyevvel 1286(7 Ağustos 1285), sayı 25.

⁷³ Bu konularda arşiv ve diğer kaynaklar bazında yaptığımız araştırmalarda herhangi bir bulguya rastlayamadık. Ancak Lütfi Tarihini yayına hazırlayan Prof.Dr. Münir Aktepe, eserin Atıf Efendi Kütüphanesi nüshası'nda "Sonraları dona kaldı.Müceddeden teşkil olunan" ifadesinin ilave olduğunu kaydeder. Ahmed Lütfi, a.g.e., s. 51.

“İşbû Gazete Redd-i Erâcîf ile Berrî ve Bahrî Vukûât-ı Zaptiyye ve Havâdis-i Askeriye ve Fünûn ve Sanâyi ve Mütenevvia ve Siyâsât ve Politikayı Hâvi Olup Şimdilik Haftada 3 defa Olarak Pazar, Çarşamba ve Cuma Günleri Çıkarılır Vukûât-ı Sahîha Üzerine Muhbîrlik Edenlerin Ara Sıra Gönderecekleri Evrâk Bi'l-kabul Meccânen Basılır Bir seneliği ve Posta Ücretiyle Beraber 5 Beyaz Mecidiye Olub Dersâadet İçün Posta Ücreti Tenzîl Kılınır (Nüşhâsı 20 Paradır)”⁷⁴

Vakâ-yi Zaptiyye'nin içeriğine yönelik bu alt başlıkta da görüleceği üzere mahkeme kararları artık gazetede yer almamaktaydı. Nitekim Zaptiye İdâre Meclisi İkinci Katibi Ragıp⁷⁵ tarafından kaleme alınan tekrar yayın hayatına giriş yazısında da, gazetenin hayli vakittenden beri “...inzâr-ı umumiyye arzedilemeyip bir köşede unutulduğu...” hatırlatılarak, matbuatın bu günkü durumu gözönüne alınarak Padişahımızın lütfu ve devletlü Zaptiye Hüsnü Paşa'nın gayretleriyle tekrar neşrine başlandığı ve Vakâ-yi Zaptiye'nin görevinin, zabıta görevini “...kemâl-i sıhhat ve hakikatle umûma arz...” etmek olarak tanımladıktan sonra, görevinin sadece bu olmayıp halkın yararına olacak dikkate değer havâdis-i dâhiliye, politika, eğitime dair her türlü havâdisi haber yaparken bunları dahi kemâl-i sıdk ile sunacağı bildirilmekteydi.

Yeni dönemde de gazete, yine 3 sütun esaslı üzerine ve yine her sayı 4 sayfa olarak yayınlanmaya başlamıştı. Bu defa, her sayfasına, sayfa numarası verilmiştir. Yayın periyodu olarak Pazar, Çarşamba ve Cuma günleri esas alınmışsa da düzenli bir yayın periyodu izleyememiş⁷⁶, nihayet 23. sayıda yukarda zikrettiğimiz başlıkta yer alan ifade “...Haftada İki Defa Olarak Cumartesi ve Çarşamba Günleri Çıkarılır...”⁷⁷ şeklinde değiştirilmiştir. Yayın periyodu bu yeni duruma göre bu kez şekillenmiştir.⁷⁸

⁷⁴ Vakâ-yi Zaptiyye, II. Devre, 16 Şaban 1291(14 Eylül 1290), sayı 1.

⁷⁵ Gazetenin editörü her iki devre için Ragıp Bey olarak gösterilmişse de, I. Devre için herhalde doğru kabul edilemez. bkz. Hasan Duman, a. g. e., s. 911.

⁷⁶ Ancak 23 . sayıya kadar olan günlerde kaymalar olmuştur. Örneğin 11 Ramazan 1291 tarihli 10 numaralı nüsha çarşamba günü neşrinden sonra, 11 numaralı nüsha ,13 Ramazan1291 C uma günü yayınlanması gerekirken, 16 Ramazan 1291 Pazartesi yayınlanmıştır.

⁷⁷ Vakâ-yi Zaptiyye, II.Devre, 22 Zilkade 1291(21 Kanunuevvel 1290), sayı 23.

⁷⁸ 23. sayıda belirtildiği üzere bu kez haftada 2 kez Cumartesi-Çarşamba periyodu da ilk kez 28. sayıda kaymaya uğramış ve 12 Zilhicce 1291'de basılması gerekirken, 19 Zilhicce 1291 Cumartesi günü basılabilmıştır. Bundan sonra yeni yay periyoduna ancak bir kez uyulmuş, diğer bütün sayılar haftada bir defa cumartesi olarak yayınlanmıştır. Halit Demirel 20. sayı ile 21. sayı arasında sehven olsa gerek, 77 gün geçtiğini belirtmektedir ki, bu iki sayı arasında 3 Zilhicce 1291 Cumartesi ve 7 Zilhicce 1291 Çarşamba olmak üzere 3 gün olup kanaatimizce normal yayın periyodu saymak daha doğru olur. H. Demirel, a.g.e., s. 39.

II. Devre Vakâ-yi Zaptiyye 'nin içeriği incelendiğinde de yine *Tenbîhât*⁷⁹, *Tevcihat*, *Vukuât-ı Dersâdet ve Vilâyât*, *İlânât* bölümleri hemen her sayıda olup bunun dışında zaman zaman “*Mukabele*” başlığıyla, gazeteye gösterilen olumlu tepkilere teşekkür edilerek karşılık verilmekteydi.⁸⁰

Diğer bölümlerin içerikleri önceki dönemle benzerlik gösterirse de, İlânât bölümü yine bulunan eşya vb. şeyler için bir bölüm olmaktan başka, diğer kurumların resmi ilanlarını ve aynı zamanda kişilerin veya yayınlanmasını istediği ilanların yer aldığı görülür. Örneğin “Satılık Hane” başlığıyla Şehzade Karagöz mahallesi Yaver Ağa sokağında selamlık 5 oda, haremlik 8 oda, 2 ahır ve bir mahzen 2 bahçe vb. müstemilatıyla 5 numaralı konağın sahibi tarafından satılacağı talibillerin saat 10-12 arasında müracaat ederek hanedekilerden sual edebilecekleri belirtilmişti.⁸¹

Yine bu bölümde, Tiyatro-i Osmanî başlığıyla yayınlanan Gedikpaşada bulunan bir osmanlı tiyatrosunun 11 Ramazan 1291 gecesini “Ecel-i Kaza” isimli 5 perdelik bir dram ve 2 perdelik “Obur Münecim” isimli komedyaya, Raks ve kanto 1 perde icra edeceği ilan edilirken, fiyatının ednâ olduğunu belirten reklamlar da artık yer almaktaydı.⁸²

Gazetede diğer bir yenilik, özel bir bölüm olarak zaman zaman “*Fiyat*” başlığıyla ve “*Galata Borsası*” alt başlığıyla her nüshada, borsada işlem gören menkul değerler gösterilmekteydi. 28 Eylül 1874 tarihi itibarıyla Rumeli Demiryolları hisseleri 127 Frank, Eshâm-ı Umûmiye'nin 52 gurusu 25 para olduğu gibi borsa değerleri yanında, bir Osmanlı Lirasının (100 gurusu) yabancı paralar karşısındaki kur değeri verilmekteydi. Yine aynı tarih itibarıyla, Bir İngiliz Lirası'nın karşılığı 109 gurusu 10 Para, Fransız lirası ise 87 gurusu 10 para, Rus lirası ise 89 gurusu 10 paraydı.⁸³ Yine gazetede II.devrede Mükafat⁸⁴, Hariciye⁸⁵, Vukuât-ı Vilâyât⁸⁶ vb., gerek konumuz bakımından ve gerekse çalışmamızın boyutlarının getirdiği sınırlamalar nedeniyle ayrıntısına

⁷⁹ Örneğin, (1291)1874 senesi Ramazan Ayı münasebetiyle”..... zükûr ve inâsın Bayezid, Şehzadebaşı, Çarşı-yı Kebir derununda ve buna mümâsil mahallerde arabalar ile aşağı yukarı dolaşmak ve bunlara karşı rumûz ve işârâtda bulunmak...” her zaman olduğu gibi edebe aykırı olup bu tarzda hareket edenlerin derhal zaptiyece derdest edilip, arabaların da derhal çevrileceği ilân edilmekteydi. *Vakâ-yi Zaptiyye*, II. Devre, 23 Şaban 1291(22 Eylül 1290), sayı 4.

⁸⁰ *Vakâ-yi Zaptiyye*, II.Devre, 20 Şaban 1291(18 Eylül 1290), sayı 2.

⁸¹ *Vakâ-yi Zaptiyye*, II.Devre, 9 Ramazan 1291 (19 Teşrin-i evvel 1290), sayı 9.

⁸² *Vakâ-yi Zaptiyye*, II.Devre, 11 Ramazan 1291(9 Teşrin-i evvel 1290) sayı 10.

⁸³ *Vakâ-yi Zaptiyye*, II.Devre, 21 Şaban 1291(20 Eylül 1290), sayı 3.

⁸⁴ *Vakâ-yi Zaptiyye*, II.Devre, 28 Şaban 1291 (28 Eylül 1290) sayı 6.

⁸⁵ *Vakâ-yi Zaptiyye*, II.Devre, 18 Ramazan 1291 (28 Teşrin-i evvel 1290) sayı 12.

⁸⁶ *Vakâ-yi Zaptiyye*, II.Devre, 23 Şaban 1291(22 Eylül), sayı 4.

giremeyeceğimiz, yeni ama bazen alt veya ana başlık şeklinde değişen bölümlere de yer verilmiştir.

Vakâ-yi Zaptiyye'nin yeni döneminde de, adli nitelikteki özelliklerinin çoğunu kaybetmişse de, özellikle kent haberleri veya vilâyetlerde gelişen olaylarla ilgili haberleriyle ve yukarda zikrettiğimiz yeni bölümleriyle, Osmanlı idari, ekonomik, sosyal tarihi bakımından yine değerli bilgiler içerdiği şüphesizdir.

SONUÇ

Osmanlı tarihinin özellikle XIX. yüzyılı, bir dönüşüm ve değişim yüzyılı olması nedeniyle, toplumsal bakımdan eski dönemlerden oldukça farklı ve yepyeni yapılarla karşılaştığımız bir dönem olmuştur. Bu yeni dönemin tabiri caizse nirengi noktalarını saptamak araştırmacılar için kaçınılmaz bir zorunluluktur.

Her dönem kendi içinde taşıdığı nirengi noktalarıyla bir renk, hususiyet ve karakter kazanır. Osmanlı tarihi bakımından Tanzimat dönemi, hukuki alanda özellikle de yargı hukuku ve kurumları bakımından, olağanüstü değişimlerin yaşandığı bir dönemdir. Yargı hukuku ve kurumlarında yaşanan bu değişim rüzgarı, her yerde her zaman aynı şekilde gerçekleşmedi, zaman içersinde belirgin bir tipe doğru evrildi ve nihayet Cumhuriyetle beraber bugünkü mahkemeler yapısına dönüştü.

Osmanlı idarecileri, modernleşme süreçlerinden birisi olarak hukuk ve özellikle yargı kurumlarına dair giriştikleri reformlar sırasında, mahkeme kararlarında aleniyeti sağlayarak hem uygulama birliği hem de imparatorluk vatandaşlarında güven duygusunu yaratmayı istemişlerdi. Mahkemelerin verecekleri kararların açıklığı ve erişim kolaylıklarının, adaletin gerçekleştirilmesi noktasında, önemini görerek ilkin Vakâ-yi Zaptiye neşredilmişti. Muhtemelen görülen fayda üzerinedir ki, Ceride-i Mahâkim örneğinde bunu devam ettirmişlerdi. Böylece elimize, pek çok yönden ele alınabilecek, zengin bir kaynak geçmiştir. İşte bu zengin kaynağın Tanzimat sonrası Yargı hukuku ve kurumlarının işleyişlerini, dönüşüm çizgilerini, karakteristiklerini saptamak açısından büyük faydalar sağlayacağı açıktır.

Bu çalışmamızda da, daha önce bu bağlamda Hırsova Kazâ Deâvi Meclisi ve kararlarına dikkat çektiğimiz veya Ceride-i Mahâkim'in kaynak değeri üzerinde durduğumuz gibi, Hukuk Tarihi açısından muhteşem diyebileceğimiz bir kaynağını tanıtmaya çalıştık. Eserin sosyal tarih çalışmaları

ve özel olarak İstanbul kent tarihinin yazımı çalışmaları için de büyük faydalar sağlayacağını düşünüyoruz.

Tarih çalışmalarında kuramsal yaklaşımların önemi yadsınamazsa da, ampirik olgulara dayanmaksızın kullanılacak modellemeler gerçeklerle örtüşemeyecektir. Ampirik olgulardan hareketle bir kavrayıcı-genelleme yaklaşımı her zaman daha sağlıklı olacaktır. Bu bağlamda elimizdeki kaynakların genişletilmesi çalışmaları, tarihsel gerçekliklerin aslına uygun şekilde ortaya konması noktasında, büyük önem arz eder. Ele alınan dönemlerin ana kaynaklarını belirlemek yanında, kaynak değerlerini de saptamak zorunludur. Tanzimat Dönemi bakımından da, bilinen kaynaklar dışında, bu tarzda bulunabilecek yeni kaynaklar ve onların verdiği olgular, Osmanlının son yüzyılımı daha sağlıklı değerlendirmemizi sağlayacaktır.

EK-I

Vakâyi Zaptiye

Sene 1286

Defa 1

(Zaptiyeye Mûteallik Cerîde-i Resmîye)

(Heyet-i Tahririye ve Merkez idâresi Bâb-ı Zaptiyede Vukuât Odasında Olup Haftada İki defâ Tab olunur Vukuât ve Muhâkemâtı ve Redd-i Erâcîf ile İlân-ı Tenbîhâtı Hâvîdir)

Seneliği 100 guruş

1 nüshası 20 para

15 Safer 1286(15 Mayıs 1285) (Perşembe)

MUKADDİME

Tabâyi-i muhtelif-i beşeriye muktezâsınca nev-i âdemin etvâr ve harekâtı hasenâtdır ki mûcib-i mükâfât veya seyiyatdır ki müstevcibi mücâzâtıdır her fiil-i beşer o fiilin icâb eylediği muâmele-i ecr ve zecr ile mukâbele olundukda yani uslu ve suçlu yekdiğerinden tefrîk olunarak mütesâviyen cezâyı-i becâyı-i hayr ve şerlerini gördükçe zerîa-yi(vesile) fâciya-yi vahşet ve nâdânî olan mezâlim ve şenâyî gerüler ve vesile-i esîle-yi mamûriyet ve âbâdânî olan ulûm ve sanâyî ilerler ki az zamanda âlem-i bi-l-karar bir medine-yi medeniyet ve biz beyt-i selâmet olarak anda emniyet ve servet ve istirâhat ve mazbûtiyyet ve asl-ı hadd-i kemâl olduğu halde bir karar olacağı müttefik-i aleyhdir.

Şu mukaddimeye göre insanın efâlinin istilzâm ettiği mükâfât ve mücâzâtı bir kanun-ı muâdelet -i meşhûna tatbiken hükm ve icrâ eylemek için nizâm ve intizâmı mükemmel ve hüsn-i ifâ-yı vazîfe-yi nazîfeye kâfil mahâkim-i kanûniye ve idâre-i zâbitaya muhtâc ve bununla beraber hükümetçe olunacak icrâât ve tenbîhâtı ve her şahsın harekâtına göre kanûnen tahdîd kılınacak muâmelâtı halkın nazar-ı ibret ve basîretine ibrâz ve irâe etmek üzere bir gazetenin dahi lüzûm-ı vücûdu vâreste-i kayd-ı ihticâcdır.

Çünkü Enzâr-ı yâr ü agyârda mûcib-i ibret ve dikkat olacak vukuât ve muâmelâtı muhtevî olan evrâk-ı matbûnun emn ü âsâyîş-i umûmî hakkında pek ziyâde tesîr-i hüsn ü bâis bulunduğu bi-ıştibâh ve böyle tesîrât-ı hasenesi müsellemler olan bir eser-i muteber cümle için her kârda câlib-i ibret ve intibâh olmasıyla ekser devletlerde bu misüllü mevâdı müstemel müstakil gazeteler temsîl kılındığı rüyet-i emsâliyle mütehakkık ve bu makûle evrâka kürsi-i nush ü pend va'z-ı belîğü'l- beyânı câr-ı sûy-i teyakkuz-ı tabassurun dellâl-i bediü'l-elhâni denilse lâyıkdır

Gerçi şimdiye kadar Dersâdet ve bilâd-ı sâirede vâki olan bu makûle vakayı Takvim-i Vakâyi ile neşr ve ilân kılınmış ise de sâye-i mahâsin-i sermaye-i hazret-i cihânbanide memâlik-i mülûkânede an-be-an esbâb-ı kayıddan kesb-i terakki ederek taraf taraf ihtilât ve münâsebât artmakta olduğuna ve ihtilât ve münâsebât ne derece çoğalır ise o nisbette vukuâtın dahi tenevvü ve tekessür eylemesi umûr-ı tabiiyyeden olduğuna binâen idâre-i zâbitanın ikmâl-i irtibât ve inzibât ile beraber vaka-yi rûz-merresinin neşr ve ilânına mahsûs bir gazetenin ihdâsına ihtiyâc elvermişdi Cenâb-ı hakim-i mutlak-ı cesîm devlet ve milletin can-ı azîzi olan padişah-ı müşfik ahakk-ı veliyy-i nimet-i efendimiz hazretlerinin sâye-i merâhim-i pirâye-i hümâyûnlarını üzerimizde sayebân buyursun amin

Neyyir-i a'zam-ı saâdetin hâver-i mesadet-perver tecelliden doğduğu yevm-i mütemennin-i cülus hazret-i padişahi ki bil-cümle osmanlıların yed-i yemîn ü yesârına berât-ı saâdet ve âbâdânî ve dest-i yesâr-ı hasâr-ı husûmânesine kitâb-ı itâb emîr-i ye's ve hırmânî verildiği rûz ü firûzdur Ol rûz-ı feyz-i bîrûzden berü manzûr-ı çeşm-i mübâhât-ı âlîşân olup mânend-i zerrât ve mühr ü münîr -i bihakk-ı tadâdı asîr olan nice nice muvaffakiyet hayriyyet-i gâyet-i hazret-i zıllullahilerin cümle celîlesinden olarak memâlik-i mahrûse-i mülûkânede vilâyât-ı usûl-i mahâsin-i şümûllü teşkîl ve mevrûs-ı terakkiyât olan teâtî ve telahûk-ı efkârın ve hûsûl-i intibâh ve ebsârın vâsita-i mazbûtesi gazete olduğundan menşer-i icrâât-ı hükümet ve mübeşşer-i ıslahât-ı memleket olmak için her vilâyette birer gazete çıkarılması vazîfe-i mahsûsası dahi ol usûl-ı meyâmin-i vusûle ilave ile bir derece daha faide-i fevâid-i âide-i medeniyet ve hükümet-i hikmet-i menkabet tekâmül buyrulmuş olduğu misüllü geçende umûr-ı zâbita ve mahâkim-i kanûniyece pîrâye-i sahâ-yi zuhûr olan ıslahât-ı hikmet-i gayât-ı cenâb-ı hilâfet-penâhileri semere-i meşkûresinden olarak bu defa şeref-taalluk eden irâde-i isâbet-i ifâde-i mülûkane-i hükm hükme-sencine tevfiikan (VAKÂ-Yİ ZABTİYYE) ünvanıyla işbû gazetenin yümne-i teâlî bugünden itibâren tab ve neşrine ibtidâr kılındı.

Bu gazetede gerek Dersâdet ve bilâd-ı selâsede ve gerek vilâyât-ı celîlede cinâyete ve sâireye müteallik vukûa gelen her türlü hâlât ve bunlar hakkında mahâkim-i mahsûsalarında terettüb eden ahkâm ile memâlik-i ecnebiyyede şâyân-ı ibret ve dikkat ile vukû bulan cinâyet-i deâvî ve muhâkemâtı ve asâkir-i zabtiye-i şahâne umûr ve husûsâtı ve umûm ahâliye hitâben iktizâ eden tenbîhât ve ilânât yazılacak ve bazı gazeteler tarafından neşr olunan erâcîf red ve tashîh edilecektir ve şimdilik haftada iki defa neşr olunacaktır

(Baha Tefvik)